

STRUCTURALISMUL ÎN REVISTELE DE FILOZOFIE DIN ROMÂNIA COMUNISTĂ: RESPINGERE ȘI ACOMODARE (1954-1967)

Ștefan BAGHIU

Institutul de filozofie Alexandru Dragomir, București
Universitatea „Lucian Blaga” din Sibiu
Alexandru Dragomir Institute for Philosophy, Bucharest
Lucian Blaga University of Sibiu
Personal e-mail: stefan.baghiu@ulbsibiu.ro

STRUCTURALISM IN THE PHILOSOPHY JOURNALS IN COMMUNIST ROMANIA:
REJECTION AND ACCOMODATION (1954-1967)

Abstract: This article presents the reception of structuralism in linguistics, psychology, social sciences, anthropology, and literature as viewed from the perspective of the most important philosophical journals in Romanian communism, *Cercetări filozofice* [Philosophical Research] and *Revista de filozofie* [The Philosophy Magazine] during the period between 1953 and 1967. Following François Dosse's delineation between two phases of the development of structuralism (before and after 1967), Baghiu argues that in Romania – and possibly in Eastern Europe – structuralism was only taken serious as a methodology after the debate on Roland Barthes and Michel Foucault during 1967. Before that, every structuralist figure was criticized as bourgeois and idealistic. While Barthes becomes one of the most important references of French structuralism, Foucault becomes a sort of a public enemy in 1967, after his *Les mots et les choses*, which is viewed in socialist countries as anti-humanistic thought and thus rejected. This allows Baghiu to describe 1967 as a benchmark in which both structuralism and poststructuralism gain preeminence in philosophical debates in Romania, yet in different manners.

Keywords: structuralism, communist Romania, philosophy, poststructuralism, linguistics, Foucault, Barthes.

Citation suggestion: Baghiu, Ștefan. “Structuralismul în revistele de filozofie din România comunistă: respingere și acomodare (1954-1967).” *Transilvania*, no. 11-12 (2021): 25-34.

<https://doi.org/10.51391/trva.2021.11-12.03>

Plecând de la cele două volume ale istoriei structuralismului propuse de François Dosse în 1997, *History of Structuralism*, volumul I (The Rising Sign, 1945-1966) și volumul II (The Sign Sets, 1967-Present),¹ David Herman afirma că structuralismul – ca circulație continentală și globală – este definit de două perioade majore care au decis istoria intelectuală recentă. Tocmai de aceea, „moartea” acestui curent este unul din fenomenele majore ale teoriei literare contemporane: „after revolutionizing philosophy, psychoanalysis, literary theory and the social sciences, structuralism died a spectacular death, and no disciplinary tradition will ever be the same”.² Dosse insistă asupra felului în care structuralismul a avut două perioade majore de existență, delimitate de anul 1967 în dezvoltare: ascensiunea și decăderea. Dosse vede această

decădere ca apărând imediat după „apex”-ul din 1966, când Althusser și Foucault „were trying to bring together the most modern social science research around an effort at philosophical renewal that came to be known as structuralist”.³ „Fisurile” apărute în circulația conceptului vin – spune Dosse – mai ales prin renunțarea la eticheta structuralistă a reprezentanților centrali și că, odată cu 1968, cuceririle teoriei structuraliste s-au *naturalizat* ca formă de gândire politică a spațiului de dezbateră din antropologie și științe umaniste. În spațiul românesc problema este mai complicată. În mod neașteptat, această bornă stabilită în cea mai importantă panoramă a fenomenului structuralist, după cum voi arăta în acest articol, coincide cu primul moment de intrare timidă a figurilor structuraliste în discursul filozofic din R.S.R. fără

acuzele de deviaționism sau de idealism: 1967 este anul în care *Revista de filozofie* menționează structuralismul fără a-l critica. Mai mult, după cum voi discuta mai departe, acest prim articol semnat de Niculae Bellu (plus comentariul lui Gabriel Liiceanu) propune utilitatea *structuralismului* ca metodă. Asta nu înseamnă neapărat că vorbim de o dislocuire a structuralismului la apariția poststructuralismului, ci înseamnă că periodizarea dezbaterii despre structuralism în România comunistă vorbește de la sine despre situația complicată a fenomenului. Adriana Stan observă cum

„[p]e de o parte, începând cu anii '60, cercetarea literară de aici a fost predominant influențată de modelul structuralist francez, prelungind o tradiție intelectuală francofilă veche de mai bine de un secol. Pe de altă parte, evoluția locală a structuralismului (atâta câtă a fost) s-a desfășurat pe unele coordonate similare și altor state aflate sub dominație comunistă: spre deosebire de cazul teoriei occidentale, concepută de pe poziții iconoclaste și subversive (la adresa establishment-ului intelectual, a centralității literaturii etc.), în România, ca și în Polonia sau Cehoslovacia, structuralismul postbelic a avut funcții mai curând protectoare, servind la evitarea expresă a problematizărilor ideologice ale limbajului, la reconfirmarea analitică a textelor literare din canon etc.”⁴

Stan analizează imposibilitatea unui formalism interbelic în teoria literară și pune primele încercări structuraliste (*fără structuralism*) pe seama realismului socialist, unde lingvistica a reprezentat un refugiu pentru studiile literare în fața standardizărilor deterministe. În *Bastionul lingvistic* cercetătoarea explică felul în care circulația structuralismului în cultura critică locală s-a făcut mai ales pornind de la Jakobson:

„Receptarea românească a lui Roman Jakobson ne demonstrează elocvent cum poate fi împlântată lingvistica structuralistă la măsurile analizei literare. Pe ansamblu, lingvistul rus e cel mai prizat autor structuralist în țara noastră. Îi conduce detașat în topul citărilor pe Barthes, Genette sau Todorov, ba chiar servește adeseori ca bun contraexemplu față de tehnicismul care-i amenință de obicei pe teoreticienii francezi. Celebritatea lui Jakobson are unele accente locale, dar bineînțeles că ea este departe de a se reduce la cazul românesc.”

Pentru cercetătoare însă, nici măcar în anii 1960 și 1970, când remarcăm o deschidere către metoda structuralistă în studiile literare, „partea cea mai substanțială – și potențial insurecțională a structuralismului francez nu trece, astfel, dincolo de Cortina de Fier”⁵ Adriana Stan se referă mai ales la „structuralismul cu ieșiri speculative – din antropologie, psihanaliză, istoria ideilor sau teoria politică” (p. 129), deci la ceea ce, după schisma din a doua jumătate a anilor '60 numim, în genere, *poststructuralism*.⁶ Ce aș dori însă acum să arăt este *aventura* structuralismului în revistele de filozofie centrale din România comunistă, mai ales pentru că, în urma unor

căutări bibliografice computaționale, am identificat un *câmp* de dezbateri mai extins și mai complex decât s-ar crede plecând de la încercările criticii literare din anii 50 și 60. Chiar înainte de apariția dezbaterilor entuziaste (sau măcar neutre) despre structuralism din teorialiterară – inaugurate sau, oricum, marcate de apariția în 1967 a cărții *Structuralismul* de Virgil Nemoianu⁷ și a numărului revistei *Secolul XX* dedicat structuralismului (nr. 5 din 1967) care, chiar dacă are o introducere pe alocuri destul de critică la adresa curentului, popularizează eseuri de „Bernard Pignaud, Claude Lévi-Strauss, V. Šklovski, J. Tâmbanov, Roman Jakobson, Michael Foucault, Jacques Lacan, Jean Paul Sartre”⁸ Ne aflăm, iată, cu doi ani înainte de publicarea monografiei *William Faulkner* a lui Sorin Alexandrescu – considerată în cercetarea literară prima recuperare consistentă a metodelor structuraliste în critica literară de la noi.

Voi încerca o sinteză scurtă a ceea ce urmează să prezint în acest articol și în continuare într-un alt articol, dedicat perioadei 1968-1989. Structuralismul este văzut mai ales ca metodă idealistă până în a doua jumătate a anilor 1960 în revistele de filozofie și respins de pe bazele marxismului / materialismului dialectic – ceva ce se va întâmpla și cu existențialismul în epocă.⁹ Apoi, începând cu 1967 – an pe care îl pot fixa după o căutare a termenului în masa de text a *Cercetărilor filozofice* și a *Revistei de filozofie* drept primul an în care revistele centrale de filozofie încep să *reevalueze* mai timid sau mai plenar structuralismul¹⁰ – și în prima jumătate a anilor 70 există o adevărată explozie a dezbaterilor, care însă se va topi ușor în anii 80, când – așa cum arată și Adriana Stan în cazul dezbaterilor literare – structuralismul se infiltrază metodologic în orice direcție semiotică, diminuându-i-se teoretizările explicite. Avem, așadar, o perioadă de respingere complexă pe baze marxist-leniniste a conceptelor structuraliste care acoperă un realism socialist prelungit până în 1967. Iar din 1967 în 1972 avem o perioadă de acomodare cu teoriile structuraliste, în care li se testează compatibilitatea cu marxismul și aplicabilitatea în varii domenii (sociologie, etică, literatură etc.). După 1972 (momentul de glorie al structuralismului în *Revista de filozofie*), structuralismul se *naturalizează* în dezbaterile filozofice, iar intervențiile devin mai puțin dialectice, anunțând, într-un fel, trecerea în regimul de *apus* anunțat de Dosse.

Structuralismul ca idealism burghez: Cercetări filozofice (1954-1963)

În ceea ce privește formarea unui *cerc* structuralist românesc în critica literară, Stan observă că în anii 1960 există deja premisele propice desprinderilor de interpretări *deterministe* și pentru pledoaria constantă pentru forme cât mai autonom-formaliste:

„Structuralismul pătrunsese deja în lingvistică, o disciplină cu statut instituțional stabil, relativ protejată de vântul ideologic. Pe de altă parte, determinismul literar își pierduse orice credibilitate metodologică, devenit, în caricatura grotescă a realismului socialist, un inamic mult mai reprehensibil decât s-ar fi putut profila vreodată doar

din ideile lui Gherea. E de înțeles, așadar, dorința noilor generații de filologi de a căuta zone de argumentație cât mai străine determinismului, ca și dorința de a readuce studiile literare în matca lor, după toate cutremurele produse de-a lungul decadelor a șasea” (p. 80).

E de menționat însă de la început că structuralismul are cu totul altă traiectorie în revistele de filosofie. Până la finalul anilor '50, structuralismul nici nu intră în vocabularul filozofic, tocmai pentru că, odată cu apariția faimosului text al lui Stalin, „Cu privire la marxism în lingvistică”,¹¹ discuțiile despre structuralism au vizat mai ales negarea acestuia ca metodă de lucru chiar și pentru gândirea structurală a limbajului. Așa cum arată Alex Cistelean în contribuția lui din acest număr, „sub aparența unor considerații inofensive despre lingvistică, aduce o modificare majoră a structurii conceptuale de bază a materialismului marxist”.¹² Deși problematică, teza lui Stalin creează noi realități în întreaga Uniune Sovietică și atinge inevitabil și sateliții ei, unde, așa cum arată Adriana Stan, „generația cincizecistă de lingviști se formează direct în spiritul disocierii sofistice – dar girată de regim – între metodele practice de cercetare și fundamentele lor teoretice”.¹³ Într-o intervenție din 1951, academicianul Emil Petrovici sare, direct, de la discuția lui Stalin despre lingvistică la acuzarea structuralismului ca „antiistorism”:

„pentru a extrage un cât mai mult folos din aceste opere ale lui I.V. Stalin, lingviștii din R.P.R. trebuie să-și însușească pe deplin învățătura marxist-leninistă. Ei trebuie să integreze exemplul lingviștilor sovietici de a discuta pe baze materialist-dialectice și de a supune criticii și autocriticii principale toată activitatea din domeniul lingvisticii, atât teoretică cât și practică desfășurată în patria noastră. Tot de la lingvistica sovietică trebuie însușită lupta împotriva tendințelor cosmopolite în știință, caracterizate îndeosebi prin antiistorism, ca de exemplu saussure-anismul și structuralismul”.¹⁴

Ceea ce arată că, aproape pe întreg parcursul anilor 1950, în științele limbii se practică un structuralism nerecunoscut ca atare. Ceea ce voi descrie mai departe este însă *atacul* la adresa structuralismului venit pe filiera unor domenii diferite: psihologia și filozofia. De la finalul anilor 1950, structuralismul intră în discuție în *Cercetări filozofice* (revista premergătoare *Revistei de filozofie* în perioada 1953-1963)¹⁵ mai ales printr-o recenzie din 1958 care combate *structuralismul psihologic*, printr-un studiu din 1959 care explică felul în care tehnicile *structuralismului psihologic* sunt, de fapt, „încercări de fugă din fața realității a unei clase pe care legile obiective ale istoriei o condamnă la pieire”¹⁶ și prin intervenții din 1960 în care *structuralismul lingvistic* este descris mai ales ca metodă incompletă în faza de „lingvistică matematică”¹⁷. Mai mult, într-o recenzie la volumul *Studii de materialism dialectic* (Editura Academiei, 1960), I. Mărculescu-Hurduc (semnând I.M.H.) enumeră *structuralismul* între „cele mai importante devieri idealiste în biologia și medicina teoretică: genetica formală, psihosomatismul (freudismul), structuralismul etc.”¹⁸

Premisele acestor intervenții sunt stabilite însă de la mijlocul deceniului al șaselea în *Cercetări filozofice* prin intervenția amplă a lui C. I. Gulian despre concepția materialistă a lui Gheorghe Marinescu din 1954¹⁹ și prin intervenția lui despre *teoria reflexă* a lui Pavlov, în combaterea căreia s-au afirmat mai ales „diversele forme ale gestaltismului (structuralismului) (...) admitând-o numai pentru forme inferioare de activitate nervoasă, socotind-o prea simplă, neîndestulătoare pentru formele superioare ale activității psihice”.²⁰ Pentru Gulian, teoriile lui Marinescu nu trădează o „evoluție asemănătoare ca proporții cu grandioasa învățătură pavlovistă”, dar gândirea lui „are meritul (...) de a fi fost străină și ostilă concepțiilor idealiste în biologie și psihologie și de a se fi situat pe poziția materialistă”, în timp ce structuralismul se face vinovat, alături de behaviorism și pragmatism, de răspândirea psihologiei reacționare:

„După cum burghezia și moșierimea aserveau țara și bogățiile ei imperialiștilor americani, englezi, francezi și germani, tot astfel psihologii și pedagogii adoptau și prelucrau teoriile psihologilor reacționari din Franța, Statele Unite sau Germania (teoriile idealiste din psihologia franceză, structuralismul german, behaviorismul și pragmatismul american). Tezele principale ce se pot desprinde din aceste curente relevă caracterul net reacționar al psihologiei puse în slujba claselor exploatatoare”.²¹

Văzut ca filozofie reacționară în *Cercetări filozofice* pe întreg parcursul perioadei realist-socialiste, mai ales din perspectiva studiilor de psihologie, structuralismul este neutralizat doar odată cu reflecțiile recurente care pleacă de la teoria literară. În 1959, structuralismul este încă văzut de Marcel Breazu în *Cercetări filozofice* ca „filozofie burgheză”, invocat mai ales în legătură cu filozofia lui Merleau-Ponty, ajungându-se de la „reacționarismul” plasării acestuia deasupra materialismului la ipostazele reacționare ale lui Emil Cioran, „care se declara recent «amicul tiranilor» într-un articol ale cărui butade nu pot să mascheze poziția revoltătoare a transfugului legionar”.²²

„Prin urmare, și la structuraliști realitatea obiectivă își pierde «substanța», devine «formă», cam în același mod în care la «energetismul» lui Ostwald materia devenea energie, sau așa cum ea se «materializa» pentru tovarășii de arme ai empiricitiștilor. Ca și machiștii, Merleau Ponty are pretenția să se ridice mai sus decât «materialismul» sau «idealismul», depășind «învechita» concepție a «substanțialismului», iar întreaga demonstrație se străduiește să aibă un caracter «pur academic»” (Breazu, p. 20).

Structuralismul ca instrument: *Revista de filozofie* (1964-1967)

Intrarea structuralismului în *Revista de filozofie* reprezintă un fenomen profund îndatorat teoriei literare și etnologiei. Pașii timizi pe care îi face cercetarea literară pentru reabilitarea curentului țin de reorganizarea canonului literar. Pentru prima dată în revistă, curentul (sau, în fine, metodologia)

apare descrisă neutru din 1965, în contextul discuției despre interpretările poemului eminescian *Lucafărul*²³. Căci următoarele referințe, truvabile abia în 1966, revin la pozițiile inițiale ale criticii marxiste din perioada 1948-1964, unde, plecând de la „revizionistul Henri Lefebvre” care „consideră că între structural și istoric există un conflict «care se agravează»” și care „arată că apare «o nouă filozofie, o nouă concepție asupra lumii și omului» – structuralismul”, Ion Florea declară că „structuralismul nu este în sine o nouă filozofie” și că „această tendință a gândirii științifice moderne își realizează în sociologie adevărata valoare științifică numai în cadrul sociologiei marxiste, care a făcut o clasificare a diferiților factori sociali pe baza rolului determinant, în ultimă instanță, al producției marxiste”.²⁴ La fel, în următoarea intervenție despre structuralism din 1966, Stela Cernea publică articolul „Talcott Parsons și coordonatele structuralismului funcționalist”, în care sunt prezentate „atât unele aspecte pozitive, cât și altele cu caracter subiectivist, formalist, care denaturează mobilurile reale și condițiile realizării acțiunii sociale a indivizilor și sistemelor sociale”.²⁵ Ne aflăm încă în zona criticii de pe baze marxiste a structuralismului, cu toate că ea începe să fie practică mai ales prin introducerea unor eseuri ample care au și funcția de a populariza sau de a problematiza variante extrem de atomizate ale gândirii structuraliste vestice. Tendința e continuată de Henri Wald în „Vorbire, animism, magie, totem și mit”²⁶, unde *Gândirea sălbatică* a lui Claude Lévi-Strauss²⁷ este criticată pe măsură ce este atent explicată. Sigur, orice critică presupune explicarea subiectului, dar în cazul structuralismului, aceștia par primii pași cu adevărat importanți în reevaluarea importanței/utilității metodologice a acestuia până la intrarea referințelor structuraliste în 1967. Însă textul cu adevărat important în desfășurarea cronologică a *Revistei de filozofie* pentru reevaluarea structuralismului este „Valoarea de metodă a concepției structurale în cercetarea etică” de Nicolae Bellu, care afirmă chiar că prin Claude Lévi-Strauss poate fi reevaluată întreagă gândire kantiană și care – chiar dacă nu își duce la capăt proiectul – produce o serie de reconsiderări ale utilității metodei structuraliste:

„În lumina cercetărilor lui Cl. Lévi-Strauss, se pare că îl putem înțelege mai bine până și pe aparent enigmaticul mare teoretician al moralei care este Kant, că putem să-i descifrăm mai bine obscuritățile, ipotezele, și soluțiile pe care el le socotea definitive – și ca atare de respins –, dar cu totul altfel abordabile și inteligibile dacă le vedem sub specia lor de practică teoretică și evident în consecință *pro tempore*, ca o platformă teoretică aptă să constituie fundamentul unor noi investigații și să faciliteze rezultate viitoare superioare. S-ar putea astfel observa că noțiunea de structură nu este un simplu cuvânt cu rezonanță de profunzime, nici problematica analizei structurale aplicate la domeniul spiritului o oarecare modă a epocii”²⁸.

Cronica întâlnirilor din care face parte intervenția lui Bellu este recenzată, tot în numărul 6 din 1967 al *Revistei de filozofie*, de Gabriel Liiceanu, care consemnează importanța reevaluării

structuralismului din perspectiva eticii. De altfel, așa cum a arătat și Adriana Stan, filozoful este responsabil și de una din primele aplecări cât de cât notabile (căci printre singurele) asupra lui Michel Foucault în 1970, în care însă îl „domesticește” pe teoreticianul francez²⁹. Dacă în articolul despre Foucault din 1970 Liiceanu va aprecia mai ales „ruptura” de Kant, aici apreciază chiar „încercarea lui Kant de a structura datorita de virtute”:

„Cercetând valoarea de metodă a concepției structurale în domeniul eticii, Nicolae Bellu a realizat, în comunicarea sa *Valoarea de metodă a structuralismului în cercetarea etică*, un prim pas spre aplicarea unor principii metodologice ale structuralismului contemporan în investigarea moralității. După cunoștințele noastre, este prima încercare de acest fel, întreprinsă de un etician. Și dificultățile temei nu sunt de loc neglijabile. De aceea, probabil și logica expunerii urmărește, în principal, desprinderea unor puncte de sprijin teoretice, menite să justifice perspectiva enunțată. Comunicarea nu demonstrează de fapt valoarea de metodă a structuralismului în cercetarea etică, ci mai ales unele tradiții de cercetare structurală în cadrul marxismului și al istoriei eticii. Astfel sunt schițate câteva din implicațiile structurale ale metodei istorice utilizată de Marx în *Capitalul* și este menționată încercarea lui Kant de a structura datorita de virtute. Ipoteza metodologică a autorului, potrivit căreia conștiința morală ar constitui structura elementară a moralității, rămâne nedezvoltată în sumara argumentare a comunicării, al cărei text nu depășește enunțarea acestui posibil principiu metodologic de inspirație structuralistă. Ineditul temei transcende însă aceste inegalități ale comunicării și invită, în continuare, la reluări și dezbateri pasionante”³⁰.

Tot în numărul 6 din 1967 este tradus articolul lui Jean Cazeneuve, „Orientări în etnologia contemporană”, în care autorul francez descrie în detaliu metodele culturaliste și structuraliste în analiza etnologică, plecând de la Claude Lévi-Strauss și *Le cru et le cuit* [Crudul și gătitul] din 1964.³¹ Apoi, în numărul 9 al revistei, găsim o amplă analiză a fenomenului structuralist în Honorina Cazacu, „Concepția despre structura fenomenului social”.³² La fel, la finalul anului, Ștefan Voicu, în „Revoluția din octombrie și dezvoltarea gândirii și practicii revoluționare” argumentează în favoarea unei posibile conjuncții a marxismului cu structuralismul:

„Dezbaterele în jurul structuralismului, care stârnesc astăzi un atât de mare interes în publicistica internațională, inclusiv în publicistica românească, sunt puternic influențate de presiunea ideilor marxiste. Atât structuraliștii, cât și antistructuraliștii se reclamă de la Marx, la care coexistă într-o sinteză ideea genezei istorice a orânduirilor sociale cu cea a structurii acestora, ca sisteme integrale”³³.

În ceea ce privește afirmația de la începutul acestei secțiuni a articolului meu, că aclimatizarea structuralismului în R.S.R. este un fenomen îndatorat teoriei literare, trebuie menționate

câteva dezbateri care îl au în centru pe Roland Barthes, chiar înainte de revizuirea metodei structuraliste ca metodă viabilă în științele sociale și umaniste. Roland Barthes începe să fie discutat în *Revista de Filosofie* din 1967, printr-o notă a lui D. Mureșanu care trimite la „recenta dispută de răsunet internațional dintre Raymond Picard și Roland Barthes”:

„Poate că morții nu au altă viață decât aceea pe care le-o dăruiesc vii», reflectează Panait Cerna pe marginea operei lui Mihai Eminescu. Această reflecție ni se pare a fi de mare actualitate în perioada noastră când școli literare, estetice etc. construiesc teorii subtile, inițiază sisteme, angajează dispute contradictorii de răsunet internațional despre drepturile «viilor» asupra operelor trecutului, despre drepturile criticii în a reestima sau recrea operele literare etc.”³⁴

Mureșanu se referă la articolul din 1965 al lui Picard, intitulat „Nouvelle critique ou nouvelle imposture?” și la răspunsul lui Barthes, *Critique et Vérité*.³⁵ Discuția este, astfel, ghidată și la noi de revizuirile canonice ale autorilor clasici – nu atât în sensul clasicismului, cum a fost cazul în dezbaterile dintre Picard și Barthes, care a pornit de la *Sur Racine*, ci de la romanticul Eminescu. Intrarea lui Barthes în cultura filozofică românească se face printr-o discuție despre *canon literar*, în care se cere (sau oricum se legitimează) reconsiderarea locului autorilor canonici în cultura locală.³⁶ E drept, acest lucru se petrece mai ales în contextul în care critica literară deja revizuiuse, după anii dogmatici ai realismului socialist, locul unor critici literari importanți ai tradiției autonomiste (Măiorescu și Lovinescu) sau a unor autori puși la index sau nerecunoscuți decât pentru textele cu tentă socialistă.³⁷ Următoarele referințe vin prin textele lui Henri Wald, care pleacă de la premisa că „marxismul demonstrează [...] că esența lucrurilor nu poate fi descoperită altfel decât prin invențiile teoretice ale științei”.³⁸ Wald îl invocă pe Barthes atunci când, discutând două categorii ale „construirii adevărului” ca formă științifică de cunoaștere a realității (*mito-logică și logică*) apelează la ideea din *Mythologies* conform căreia „mitul are efectiv o dublă funcție: desemnează și notifică, face să se înțeleagă și impune”³⁹.

Discuția explicită despre structuralism la Barthes apare însă doar în 1967 în *Revista de filozofie*, la Silviu Iosifescu, în „Oral și vizual în receptarea literaturii”,⁴⁰ unde rolul teoreticianului francez este nici mai mult nici mai puțin decât acela de a *puncta* ceva ce spuseseră deja Titu Măiorescu sau Tudor Vianu.⁴¹ Dacă pentru Barthes, în *Essais critiques*, „[e]xistă un statut propriu literaturii, datorită faptului că ea e făurită dintr-o materie deja semnificativă, în clipa în care literatura o folosește”, aceste teorii amintesc autorilor articolelor de tradiția autohtonă autonomistă.⁴² Textul este interesant mai ales pentru că, odată cu prima discuție despre *structuralismul* barthesian apare și o discuție despre proza modernistă și tehnicile ei. Pentru Iosifescu, tehnicile lui Joyce, Dos Passos sau Michel Butor devin studii de caz pentru felul în care „comunicarea vizuală poate comporta nuanțe specifice, fără corespondențe orale” și că „proza ultimelor decenii a nuanțat grafic sondajele în straturile felurit luminate ale vieții interioare”.⁴³ Astfel, a

treia referință la Barthes – și prima care îi atribuie explicit caracterul structuralist – vine mai ales din necesitatea de a analiza la finalul anilor '60 caracterul intermedial al literaturii și comunicarea acesteia cu filmul și muzica. Tot din discuția modernismului (Proust, Kafka, Joyce, Faulkner, Beckett) vine și următoarea intervenție din 1968 a lui Marcel Breazu, care în „Direcții în estetica contemporană”, atunci când Breazu anunță, alături de apariția tendințelor de *antiteatru* (dându-l exemplu pe E. Ionescu), *antiroman* (prin N. Sarraute) și *antipictură* (prin Dubuffet), faptul că „s-a putut vorbi, în ultimele decenii, de un «punct zero» al artelor plastice (Rene Huyghe) sau al literaturii (R. Barthes)”. Intervenția lui Breazu este a doua din seriile revistei care discută *structuralismul* lui Barthes și, mai ales, *tezele structuralismului estetic*:

„Vom insista ceva mai mult asupra lui Roland Barthes, ale cărui lucrări sunt semnificative pentru întreaga orientare. În studiile reunite în volumele *Le degré zéro de l'écriture* (1964) și *Critique et vérité* (1966), criticul francez, unul dintre teoreticienii a ceea ce a fost denumit «noul roman» (ilustrat de Alain Robbe-Grillet, Michel Butor și Nathalie Sarraute), expune cu deosebită claritate tezele structuralismului estetic”.⁴⁴

Breazu explică orientarea structuralistă a lui Barthes printr-un pasaj din *Le degré zéro de l'écriture*, în care teoreticianul anunță faptul că baza structuralismului este „de a reconstitui funcționarea sistemelor de semnificații, altele decât limba, după însuși proiectul oricărei activități *structuraliste*, care este de a construi un *simulacru* de obiecte observate”.⁴⁵ În receptarea lui Breazu, Barthes arată extrem de impresionist și în baza selecției pasajelor despre structuralism, prin urmare, este destul de des amendat în intervenția din *Revista de filozofie* pentru aceste *discriminări* în atenția către obiectul artistic:

„Se impune deci o metodă care, de la bun început, adoptă pozițiile structuralismului sincron. E adevărat că Barthes, ca și alți structuraliști, nu neagă necesitatea de a ne interesa și de alte elemente ale operei de artă, considerată în diacronia creației artistice, dar aplecarea asupra pertinentei despre care vorbește este atât de accentuată, încât tot restul este neglijat. În felul acesta, valoarea estetică a operei pare să se reducă doar la calitățile ei structurale, formale. Semnificațiile afective, ideatice, sociale – cu un cuvânt umane – par să nu mai aibă vreo importanță”.⁴⁶

Un alt moment cheie în *Revista de filozofie* pentru dezbaterile despre Barthes și structuralism poate fi găsită în Honoria Cazacu, „Concepția despre structura fenomenului social” tot din 1967, unde autoarea pleacă de la răspândirea „noțiunii de structură” în „științele naturii, medicale și tehnice cu înțelesuri destul de variate”.⁴⁷ Cazacu pune apariția structuralismului („dincolo de accidentul prilejuit de imitație și modă”⁴⁸) pe umerii unei emulații comune interdisciplinare și încearcă să definească „concepția despre structura obiectivă a fenomenului social”. Barthes este implicat aici în discuție via Lucien Goldman, care consideră „structuralismul nongenetic”

un fenomen amplu, reprezentat atât de școlile husserliene sau gestaltiste, cât și de linia Lévi-Strauss-Barthes: „A te limita să cauți în exteriorul unui fenomen social răspunsul la întrebările care se nasc cu privire la modul său de a fi înseamnă să rezolvi parțial sarcinile, deoarece, deși fenomenul dat nu există rupt de restul unei serii de alte fenomene, el nu poate fi înțeles nici fără propriile sale resurse, forțe motrice și mecanisme interne”.

Post/antiumanismul lui Foucault și dilemele marxismului românesc

În *Revista de filozofie* din 1967, ultima intervenție notabilă în discuția despre structuralism îi aparține lui Adam Schaff (R.P. Polonă) printr-un articol tradus în revistă, care admite în „Alienarea și acțiunea socială” că pentru analiza conceptului de „autoalienare” se poate utiliza „limbajul teoriei structuralismului, analizând-o potrivit structurii raporturilor sociale (care deci pot să se reproducă) care determină existența individuală a oamenilor”.⁴⁹ Din 1968 viața structuralismului în R.S.R. devine relativ mai simplă, exegeții conchizând, începând cu Henri Wald că structuralismul poate fi acceptat, dacă nu ca doctrină, măcar ca metodă.⁵⁰ Însă ceea ce reproșează Wald structuralismului – și asta s-a văzut în 1967 deja în analizele teoriilor lui Michel Foucault mai ales – este de fapt antiiumanismul poststructuralist (pe care l-am numi, în fapt, precedentul postumanismului):

„Ajunghând la concluzia că nu oamenii acționează într-o anumită societate, ci o anumită societate acționează prin oameni, că nu oamenii vorbesc o anumită limbă, ci o anumită limbă vorbește prin oameni, că nu oamenii gândesc prin intermediul unor structuri logice, ci anumite structuri logice gândesc prin intermediul oamenilor, structuralismul dizolvă personalitatea umană în structura socială din care s-a ivit și prin care se manifestă” (p. 1468).

Tot Henri Wald propusese în 1967 o discuție despre „ideea de om” analizând și câteva considerații ale lui Barthes asupra automatizării burgheziei. Wald începe eseu plecând însă și de la *Les mots et les choses*⁵¹ a lui Michel Foucault, pe care o numește o carte „bizară” datorită prefigurărilor perspectivelor postantropocen din textele acestuia. Dacă pentru Foucault „omul se va șterge așa cum pe malul mării se șterge o figură de

nisip”, „omul este o invenție căreia arheologia gândirii noastre îi arată lesne data recentă” și „înainte de sfârșitul secolului XVIII omul nu exista”,⁵² pentru Wald acestea sunt rezultatul felului în care „excesul de formalism al neopozitivismului și excesul de subiectivism al existențialismului s-au răsturnat, în concepția lui Michel Foucault, într-un obiectivism mecanicist”⁵³. Pe scurt, odată cu recuperarea *metodei structuraliste*, prin acomodarea lui Roland Barthes, se produce – exact în același an în cazul publicației centrale filozofice a comunismului românesc – și respingerea *perspectivei poststructuraliste*, prin anularea lui Michel Foucault, mai ales pentru „antiumanism”. Acest „obiectivism mecanicist” este legat de Wald de mecanizarea gândirii odată cu apariția ciberneticii:

„Pierzând orice contact cu lucrurile, cuvintele devin ele însele niște lucruri, iar subiectul, nimicindu-i-se din față orice obiect, revine el însuși printre celelalte obiecte. Cibernetica n-a izbutit încă să pună în funcțiune un mecanism gânditor, dar a reușit deja să mecanizeze gândirea. Este mai ușor să automatizezi un om decât să umanizezi un automat. Istoria a progresat însă prin umanizarea naturii, nu prin dezumanizarea culturii”.⁵⁴

Aspectul este extrem de interesant, tocmai pentru cât de important va fi ulterior precedentul Foucault în curentele postumaniste, care au cucerit teoria continentală mai ales în contextul dezvoltării structurilor digitale. Așadar, conexiunile lui Wald nu sunt de ignorat: reproșul adus de Henri Wald lui Foucault anticipează, într-o anumită măsură, o conexiune care va deveni până astăzi tot mai evidentă: aceea dintre postumanism și dezvoltarea digitală și cibernetică. Ulterior, în 1969, o abordare similară găsim la Marcel Breazu, care în „Ontic și axiologic în opera de artă”⁵⁵ pornește de la „tendința de eliminare a Omului din cultura contemporană, evidentă la un Michel Foucault”.

Acknowledgement

This work was supported by a grant of the Ministry of Research, Innovation and Digitization, CNCS/CCCDI – UEFISCDI, project number PN-III-P4-ID-PCE-2020-0707, within PNCDI III.

Note:

1. François Dosse, *History of Structuralism*, vol. I (*The Rising Sign, 1945–1966*), vol. II (*The Sign Sets, 1967–Present*). (Minneapolis: The University of Minnesota Press, 1997).
2. David Herman, „Structuralism’s Fortunate Fall”, *Postmodern Culture* 8, nr. 1 (1997) doi:10.1353/pmc.1997.0039.
3. Dosse, *History of Structuralism* vol. II, xiii.
4. Adriana Stan, *Bastionul lingvistic. O istorie comparată a structuralismului în România* (București: Muzeul Național al Literaturii Române, 2017).
5. Stan, *Bastionul*, 129. Următoarele referințe vor fi trecute în text.
6. Conștient de problemele pe care le ridică acest termen aș alege totuși să lucrez cu *poststructuralism* atunci când mă refer la *French Theory* așa cum a fost exportată în SUA, datorită apropierii și acomodării cu descențările *postmodernismului* (Foucault, Derrida) și cu *structuralism*

- atunci când mă refer la varianta europeană (Barthes, Genette), plecând de la Johannes Angermuller, *Why There Is No Poststructuralism in France. The Making of an Intellectual Generation*, translated by Walter Allmand and Johannes Angermuller (London/New-York: Bloomsbury Academic, 2015). Vezi și David Morariu, „French Theory și dezbaterile culturale ale poststructuralismului. O revizitare din perspectiva lui François Cusset și Johannes Angermuller”, *Transilvania*, nr. 6 (2020): 53-62.
7. Vezi, pentru contextualizare, Alexandru Matei, *Roland Barthes and the Reception of French Structuralism in Socialist Romania*, *Ekphrasis. Images, Cinema, Theory, Media*, no. 1 (2018): 66-80.
 8. Enumerarea cuprinsului este făcută via Eugen Simion (ed.), *Cronologia vieții literare românești. Perioada postbelică XIII (1967 ianuarie-iunie)* (București: Editura Muzeul Național al Literaturii Române, 2011), 439. În introducere se menționează faptul că “Aplicat în alte domenii decât cel de baștină, structuralismul începe să ia aspectul unei științe a științelor, propune implicit sau chiar explicit o viziune asupra lumii. Această pretenție întru nimic justificată nu putea rămâne fără replică. Ca atâtea alte încercări de a submina marxismul și de a-l înlocui cu o viziune antiistorică asupra lumii, și aceasta este sortită eșecului” (438-439).
 9. Vezi Adela Hîncu, Viktor Karády (eds.), *Social Sciences in the Other Europe since 1945* (Budapesta: Pasts Inc., Central European University, 2018).
 10. De altfel, deși nenotat ca bornă, el apare în majoritatea intervențiilor despre structuralism propuse de Alex Goldiș atunci când analizează resurrecția autonomiei esteticului după realismul socialist. Goldiș discută articolul lui G. Munteanu, „Condiția actuală a criticii și istoriei literare” din *Contemporanul* (1967) și articolul lui Nicolae Balotă, „Direcția nouă în critica literară” din *Familia* (1967). În cazul lui Munteanu, Goldiș afirmă că acesta prezintă „deja în 1967 cele două orientări distincte ale tinerei critici românești, cea «stilistică» și cea «a primatului subiectului receptor»”, unde critica contemporană „ar oscila între autonomia obiectului și acceptarea unor discipline «neinvitate» precum psihologia, psihanaliza, fenomenologia, structuralismul sau sociologia” (165), iar în cazul lui Balotă se observă cum Măiorescu este invocat „tocmai în numele diversificării și a modernizării limbajului critic”, plecând de la metodele de lucru ale unor curente vestice, printre care „existențialismul, structuralismul, psihanaliza și marxismul” (153). Vezi Alex Goldiș, *Critica în tranșee. De la realismul socialist la autonomia esteticului* (București: Cartea Românească, 2011).
 11. I.V. Stalin, „Cu privire la marxism în lingvistică”, *Lupta de clasă*, nr. 6 (1950): 3-22.
 12. Vezi Alex Cistelean, „Materialism dialectic și istoric în comunismul românesc (I)”, *Transilvania*, nr. 11-12 (2021).
 13. Vezi subcapitolul „Stalin și structuralismul. Despre buna întrebuire a gramaticii” în Stan, *Bastionul*, 40-48.
 14. Acad. Emil Petrovici, directorul institutului de lingvistică din Cluj, text apărut în *Gazeta învățământului*, an III, nr. 104. În Eugen Simion (ed.), *Cronologia vieții literare românești. Perioada postbelică V (1951-1953)* (București: Editura Muzeul Național al Literaturii Române, 2011), 30.
 15. „Aceasta era, după cum se știe, revista institutului de filozofie de la București din 1954 până în 1963. Înainte de asta, singura publicație periodică de filozofie din țară traducea doar, articol cu articol, revista omoloagă din Uniunea Sovietică, *Voprosy filosofii*; după aceea, s-a revenit la denumirea din interbelic, aflată în uz și astăzi, anume *Revista de filozofie*”. Christian Ferencz-Flatz, „Estetica vieții cotidiene în filozofia RSR”, *Transilvania*, nr. 11-12 (2021).
 16. Marcel Breazu, „Însemnătatea istorică a lucrării lui V. I. Lenin *Materialism și empiriocriticism*”, *Cercetări filozofice*, nr. 3 (1959): 9-26.
 17. Al. Rosetti, răspuns la ancheta „Oameni de știință despre însemnătatea materialismului dialectic și istoric pentru avântul cercetărilor științifice (în lumina sarcinilor trasate de Congresul al III-lea al P.M.R.)”, *Cercetări filozofice*, nr. 5 (1960): 135-139.
 18. I. Mărculescu-Hurdac, „Un nou volum de materialism dialectic”, *Cercetări filozofice*, nr. 6 (1960): 186-192.
 19. C. I. Gulian, „Asupra concepției filozofice materialiste a doctorului Gheorghe Marinescu”, *Cercetări filozofice*, nr. 1 (1954): 39-86.
 20. Corneliu Giurea, „Aspecte filozofice în opera lui I. P. Pavlov”, *Cercetări filozofice*, nr. 3 (1955): 169-190. Autorul semnează Conf. Univ. Corneliu Giurea, candidat în științele medicale.
 21. Gulian continuă prin devalorarea acestor teorii vehiculate de „psihologii reacționari din Franța, Statele Unite sau Germania”: „teza «inegalității firești» dintre rase și clase; teza «inferiorității» native a copiilor «nedotați» (adică a fiilor de muncitori și țărani săraci) ; teza «superiorității» «elitelor» (adică a copiilor de origine burgheză) ; explicarea înapoierii intelectuale a acestor copii ca ceva ereditar; teza inegalității psihice a femeii față de bărbat și a inferiorității ei «naturale»; teza despre «neputința de adaptare» la viața de oraș a copiilor de țărani; explicarea crizei economice din 1929-1933 ca o «criză a civilizației» și înfățișarea ei ca un fenomen pur moral; justificarea agresiunii și expansiunii statelor imperialiste, prin pretextul că acestea au «vocația pentru organizare și civilizare» sau că sunt «însuflețite de dinamism» etc. Acestea sunt numai o parte din teoriile obscurantiste, dușmănoase poporului, pe care le răspândeau psihologii burghezi ca I. Petrovici, I. Zamfirescu, Dr. C. Vlad, Liviu Rusu, I. Nisipeanu și mulți alții. Pentru a lumina și mai bine valoarea poziției materialiste pe care s-a situat Gh. Marinescu în psihologie, este suficient să arătăm câteva din tezele de bază pe care le expuneau acești psihologi reacționari în unele manuale școlare”. Gulian, „Asupra concepției”, 81.
 22. Breazu, „Însemnătatea istorică a lucrării lui V. I. Lenin”, 21.
 23. Vezi Mihai Ciurdariu, „Reflecții pe marginea interpretărilor «Luceafărului»”, *Revista de filozofie*, nr. 7 (1965): 909-924.
 24. Ion Florea, „Cu privire la metoda logică de analiză a fenomenelor sociale”, *Revista de filozofie*, nr. 1 (1966): 35-45. Florea face trimitere la Henri Lefebvre, „Reflexions sur le structuralisme et l'histoire”, *Cahiers internationaux de sociologie* XXXV (1963): 6.
 25. Stela Cernea, „Talcott Parsons și coordonatele structuralismului funcționalist”, *Revista de filozofie*, nr. 3 (1966): 389-464. 398. Stela Cernea însă îl critică pe Parsons prin propriile cuvinte: „însuși Parsons recunoștea șubrezenia construcției sale teoretice, scriind că pe baza structuralismului funcționalist nu se pot trage până la urmă concluzii logice despre existența sistemelor sociale reale” (404).
 26. Henri Wald, „Vorbire, animism, magie, totem și mit”, *Revista de filozofie*, nr. 5 (1967): 638-647.

27. Este citată ediția Plon din 1962. Vezi Claude Lévi-Strauss, *La pensée sauvage* (Paris: Plon, 1962).
28. Niculae Bellu, „Valoarea de metodă a concepției structurale în cercetarea etică”, *Revista de filozofie*, nr. 6 (1967): 637-645. 644.
29. Adriana Stan citează Gabriel Liiceanu, „Cunoașterea în științele despre om. Structuralism și umanism”, *Filozofie, logică, sociologie, psihologie. Revista de referate și recenzii VII*, nr. 5 (1970): 776-786. „Îl regăsim și pe Gabriel Liiceanu domesticindu-l pe Foucault în recenzia dedicată *Arheologiei cunoașterii*: autorul ei marșează pe ruptura de Kant, epitom al filozofiei burgheze, și apreciază, în consecință, sensul anti-idealist și științific al întreprinderii teoreticianului francez: «De la această imagine a istoriei care face ca orice enunț să-și găsească locul într-o sinteză, [...] care grupează orice eveniment în jurul unui centru unic numit «principiu, semnificație, spirit sau viziune a lumii» trebuie noi să ne luăm rămas-bun; locul acestei imagini fiind unul al iubirii de sine, al răsfățului și copilăriei, trebuie acum să-l ocupe pozitivitatea unei cunoașteri mature și oneste, care a lăsat deoparte dezagreabilele stări timide ale conștiinței și toate parțialitățile sale” (130).
30. Gabriel Liiceanu, „Cronica vieții științifice: Sesiunea sectorului de etică a Institutului de filozofie”, *Revista de filozofie*, nr. 6 (1967): 669-673.
31. Jean Cazeneuve, „Orientări în etnologia contemporană”, *Revista de filozofie*, nr. 6 (1967): 849-861.
32. Honorina Cazacu, „Concepția despre structura fenomenului social”, *Revista de filozofie*, nr. 9 (1967): 1017-1030.
33. Ștefan Voicu, „Revoluția din octombrie și dezvoltarea gândirii și practicii revoluționare”, *Revista de filozofie*, nr. 11 (1967): 1191-1198. Voicu detaliază chiar aplicațiile posibile ale structuralismului în funcție de domenii: „În antropologie, punctul de vedere care încearcă să sintetizeze abordarea istorică cu cea structuralistă se inspiră puternic din marxism. În estetică, au recunoaștere mondială lucrări teoretice de pe poziții marxiste, cum sunt cele ale lui Ernest Fischer, Adorno ș.a.; numeroși esteticieni burghezi care cercetează de pe poziții fenomenologice, ca Mikel Dufrenne, sau de pe poziții cibernetist-structuraliste, ca Max Bense, sunt în mod evident influențați de marxism. În epistemologie, un întreg nou curent, neoraționalismul contemporan, cu G. Bachelard, F. Gonseth și Jean Piaget, grupați în jurul revistei *Dialectica de la Zurich*, apără și demonstrează prin lucrări teoretice, logico-matematice și experimentale, psihologice, poziții foarte apropiate de tezele materialist-dialectice în teoria cunoașterii” (p. 1197).
34. D. Mureșanu, „Panait Cerna și estetica liricii filozofice”, *Revista de filozofie*, nr. 1 (1967): 39-50. Nota apare la p. 49.
35. Roland Barthes, *Critique et Vérité* (Paris: Éditions du Seuil, 1966). Pentru detalii cu privire la felul în care această dispută a amplificat dezbaterile despre teoria franceză în spațiul american vezi Bonner Mitchell, „The French Quarrel over Structuralism and a Parallel of Sixty Years Ago”, *Books Abroad* 49, no. 2 (1975): 199-204.
36. Vezi, în acest sens,
37. De altfel, cum observă și Christian Ferencz-Flatz, revista în sine se bazează pe o reevaluare a conexiunilor cu producția culturală precomunismă, căci schimbarea numelui din *Cercetări filozofice* în *Revista de filozofie* „n-a fost o chestiune cu totul irelevantă și e ușor de văzut că ea marchează cel puțin o schimbare de accent în legătură cu trecutul pre-comunist, punând sugestia unei continuități în locul rupturii drastice, pe care căuta s-o proiecteze faza anterioară”. Christian Ferencz-Flatz, „Estetica vieții cotidiene în filozofia RSR”, *Transilvania*, nr. 11-12 (2021).
38. Henri Wald, „Construirea adevărului”, *Revista de filozofie*, nr. 5 (1967): 495-509.
39. Roland Barthes, *Mythologies* (Paris: Éditions du Seuil, 1957), 224. În Wald, „Construirea adevărului”, 500.
40. Silvian Iosifescu, „Oral și vizual în receptarea literaturii”, *Revista de filozofie*, nr. 7 (1967): 773-785.
41. Iosifescu afirmă că distincția lui Vianu între „sensul transitiv și cel reflexiv” (sau „expresiv și noțional”) și afirmația lui Maiorescu conform căreia „numai poezia (...) nu află în lumea fizică un material gata pentru scopurile ei” ar fi precedente pentru afirmația lui Barthes care doar „formulează în termeni structuraliști această situație specifică”.
42. De altfel, vezi cum explică Alexandru Matei recent depolitizarea lui Barthes în Est: „La réception de Roland Barthes dans les pays de l’Est de l’Europe a dû rapidement choisir entre ces deux approches: la dialectique intérieure de l’œuvre de Barthes a pris ainsi le pas sur la dialectique de son œuvre dans l’histoire, du fait que la première pouvait être plus facilement intégrée à un récit apolitique et soluble dans celui de la critique littéraire qui y avait la faveur des autorités politiques”. Alexandru Matei, „Pour une réception politique de Roland Barthes en Europe de l’Est”, *Transilvania*, no. 3 (2021): 1-6. Vezi și Alexandru Matei, „Roland Barthes à l’Est : moralités de l’Histoire”, *Littérature*, 2, no. 186 (2017): 5-9. DOI: 10.3917/litt.186.0005. URL: <https://www.cairn.info/revue-litterature-2017-2-page-5.htm>.
43. Iosifescu, „Oral și vizual”, 781.
44. Marcel Breazu, „Direcții în estetica contemporană”, *Revista de filozofie*, nr. 4 (1968): 471-487.
45. Roland Barthes, *Le degré zéro de l’écriture* (Paris: Seuil, 1964). Vezi Breazu, „Direcții”, 484.
46. Breazu, „Direcții”, 484.
47. Cazacu, „Concepția despre structura fenomenului social”.
48. Cazacu, „Concepția”, 1917.
49. Adam Schaff, „Alienarea și acțiunea socială”, *Revista de filozofie*, nr. 12 (1967): 1359-1372. Schaff continuă cu oarecare rețineri în fața structuralismului, dar conchide că rezultatele structuralismului lingvistic sunt frecventabile: „Dar aceasta se poate face de asemenea în alt mod, utilizând, de exemplu, limbajul tradițional al teoriei social-istorice a marxismului. Personal, gândesc că această soluție este mai bună, căci mă tem că aplicarea prea universală a teoriei și a metodei structuralismului – care până aici a adus rezultate durabile și a dobândit pe deplin locul numai în lingvistică – nu ar fi fundată și ar proveni mai degrabă dintr-o modă decât din nevoile reale ale cercetării (la fel cum în al treilea deceniu al acestui secol, sub influența neopozitivismului, am cunoscut moda limbajului formalizat). Aceasta constituie însă o problemă minoră, care va trebui verificată prin practică în cursul cercetării” (p. 1367).
50. Vezi Henri Wald, „Structuralismul în concepția lui Jean Piaget”, *Revista de filozofie*, nr. 12 (1968): 1467-1470.

51. Michel Foucault, *Les mots et les choses* (Paris: Gallimard, 1966).
52. Foucault, *Les mots*, 398, 319.
53. Henri Wald, „Se destramă oare ideea de om?”, *Revista de filozofie*, nr. 8 (1967): 903-912.
54. Wald, „Se destramă ideea de om?”, 908.
55. Marcel Breazu, „Ontic și axiologic în opera de artă”, *Revista de filozofie* nr. 1 (1969): 99-102.

Bibliography:

- Angermuller, Johannes. *Why There Is No Poststructuralism in France. The Making of an Intellectual Generation*, translated by Walter Allmand and Johannes Angermuller. London/New-York: Bloomsbury Academic, 2015.
- Barthes, Roland. *Critique et Vérité*. Paris: Éditions du Seuil, 1966.
- Barthes, Roland. *Le degré zéro de l'écriture*. Paris: Seuil, 1964.
- Barthes, Roland. *Mythologies*. Paris: Éditions du Seuil, 1957.
- Bellu, Nicolae. “Valoarea de metodă a concepției structurale în cercetarea etică” [The Method Value of the Structural Conception in Ethical Research]. *Revista de filozofie*, no. 6 (1967): 637-645, 644.
- Breazu, Marcel. “Direcții în estetica contemporană” [Directions in Contemporary Aesthetics]. *Revista de filozofie*, no. 4 (1968): 471-487.
- Breazu, Marcel. “Însemnătatea istorică a lucrării lui V. I. Lenin *Materialism și empiriocriticism*” [The Historical Meaning of V.I. Lenin's *Materialism and Empiriocriticism*]. *Cercetări filozofice*, no. 3 (1959): 9-26.
- Breazu, Marcel. “Ontic și axiologic în opera de artă” [Otologic and Axiological in the Work of Art]. *Revista de filozofie* nr. 1 (1969): 99-102.
- Cazacu, Honorina. “Concepția despre structura fenomenului social” [The Conception of the Structure of the Social Phenomenon]. *Revista de filozofie*, no. 9 (1967): 1017-1030.
- Cazeneuve, Jean. “Orientări în etnologia contemporană” [Orientations in Contemporary Ethnology]. *Revista de filozofie*, no. 6 (1967): 849-861.
- Cernea, Stela. “Talcott Parsons și coordonatele structuralismului funcționalist” [Talcott Parsons and the Coordinates of Functionalist Structuralism]. *Revista de filozofie*, no. 3 (1966): 389-464.
- Cistelean, Alex. “Materialism dialectic și istoric în comunismul românesc (I)” [Dialectical and Historical Materialism in Romanian Communism (I)]. *Transilvania*, no. 11-12 (2021).
- Dosse, François. *History of Structuralism*, vol. I (*The Rising Sign, 1945-1966*), vol. II (*The Sign Sets, 1967-Present*). Minneapolis: The University of Minnesota Press, 1997.
- Ferencz-Flatz, Christian. “Estetica vieții cotidiene în filozofia RSR” [The Aesthetics of Everyday Life in Socialist Romanian Philosophy]. *Transilvania*, no. 11-12 (2021).
- Florea, Ion. “Cu privire la metoda logică de analiză a fenomenelor sociale” [On the Logic Method of Analysis of Social Phenomena]. *Revista de filozofie*, no. 1 (1966): 35-45.
- Foucault, Michel. *Les mots et les choses*. Paris: Gallimard, 1966.
- Giurea, Corneliu. “Aspecte filozofice în opera lui I. P. Pavlov.” *Cercetări filozofice*, no. 3 (1955): 169-190. Ciurdariu, Mihai. “Reflecții pe marginea interpretărilor «Luceafărului»” [Reflections on the Interpretations of the Luceafărul Poem]. *Revista de filozofie*, no. 7 (1965): 909-924.
- Goldiș, Alex. *Critica în tranșee. De la realismul socialist la autonomia esteticului* [Criticism in Tranches. From Socialist Realism to the Autonomy of the Aesthetics]. Bucharest: Cartea Românească, 2011.
- Gulian, C. I. “Asupra concepției filosofice materialiste a doctorului Gheorghe Marinescu” [On Dr. Gheorghe Marinescu's Conception of Materialist Philosophy]. *Cercetări filozofice*, no. 1 (1954): 39-86.
- Herman, David. “Structuralism's Fortunate Fall.” *Postmodern Culture* 8, no. 1 (1997).
- Hîncu, Adela, and Viktor Karády, eds. *Social Sciences in the “Other” Europe since 1945*. Budapest: Pasts Inc., Central European University, 2018.
- Iosifescu, Silvan. “Oral și vizual în receptarea literaturii” [Oral and Visual in Literary Reception]. *Revista de filozofie*, no. 7 (1967): 773-785.
- Lefebvre, Henri. “Reflexions sur le structuralisme et l'histoire.” *Cahiers internationaux de sociologie* XXXV (1963): 6.
- Lévi-Strauss, Claude. *La pensée sauvage*. Paris: Plon, 1962.
- Liiceanu, Gabriel. “Cronica vieții științifice: Sesiunea sectorului de etică a Institutului de filozofie” [The Chronicle of Scientific Life: The Session of the Ethics Department of the Institute of Philosophy]. *Revista de filozofie*, no. 6 (1967): 669-673.
- Liiceanu, Gabriel. “Cunoașterea în științele despre om. Structuralism și umanism” [Knowledge in Sciences Related to Human. Structuralism and Humanism]. *Filozofie, logică, sociologie, psihologie. Revista de referate și recenzii* VII, no. 5 (1970): 776-786.
- Matei, Alexandru. “Pour une réception politique de Roland Barthes en Europe de l'Est.” *Transilvania*, no. 3 (2021): 1-6.
- Matei, Alexandru. “Roland Barthes à l'Est: moralités de l'Histoire.” *Littérature* 2, no. 186 (2017): 5-9.
- Matei, Alexandru. “Roland Barthes and the Reception of French Structuralism in Socialist Romania.” *Ekphrasis. Images, Cinema, Theory, Media*, no. 1 (2018): 66-80.
- Mărculescu-Hurduc, I. “Un nou volum de materialism dialectic” [A New Volume of Dialectical Materialism]. *Cercetări filozofice*, nr. 6 (1960): 186-192.
- Mitchell, Bonner. “The French Quarrel over Structuralism and a Parallel of Sixty Years Ago.” *Books Abroad* 49, no. 2 (1975): 199-204.
- Morariu, David. “French Theory și dezbaterile culturale ale poststructuralismului. O revizitare din perspectiva lui François Cusset și Johannes

- Angermuller” [French Theory and the Cultural Debates of Poststructuralism. A Revisitation from the perspective of François Cusset and Johannes Angermuller]. *Transilvania*, no. 6 (2020): 53-62.
- Mureșanu, D. “Panait Cerna și estetica liricii filozofice” [Panait Cerna and the Aesthetic of Philosophical Verse]. *Revista de filozofie*, no. 1 (1967): 39-50.
- Rosetti, Al. “Oameni de știință despre însemnătatea materialismului dialectic și istoric pentru avântul cercetărilor științifice (în lumina sarcinilor trasate de Congresul al III-lea al P.M.R.)” [Researchers on the Meaning of Dialectical and Historical Materialism]. *Cercetări filozofice*, nr. 5 (1960): 135-139.
- Schaff, Adam. “Alienarea și acțiunea socială” [Alienation and Social Action]. *Revista de filozofie*, no. 12 (1967): 1359-1372.
- Simion, Eugen, ed. *Cronologia vieții literare românești. Perioada postbelică XIII (1967 ianuarie-iunie)* [The Chronology of the Romanian Literary Life]. Bucharest: Editura Muzeul Național al Literaturii Române, 2011.
- Simion, Eugen, ed. *Cronologia vieții literare românești. Perioada postbelică V (1951-1953)* [The Chronology of the Romanian Literary Life]. Bucharest: Editura Muzeul Național al Literaturii Române, 2011.
- Stalin, I.V. “Cu privire la marxism în lingvistică” [On Marxism in Linguistics]. *Lupta de clasă*, no. 6 (1950): 3-22.
- Stan, Adriana. *Bastionul lingvistic. O istorie comparată a structuralismului în România* [The Linguistic Bastion: A Comparative History of Structuralism in Romania]. Bucharest: Muzeul Național al Literaturii Române, 2017.
- Stan, Adriana. “Linguistics and Literature. A Survey of their Interplay in Romanian Post-War Research.” *Lingua. Language and Culture* 15, no. 1 (2016): 147-154.
- Voicu, Ștefan. “Revoluția din octombrie și dezvoltarea gândirii și practicii revoluționare” [The October Revolution and the Development of Revolutionary Thought and Practice]. *Revista de filozofie*, no. 11 (1967): 1191-1198.
- Wald, Henri. “Construirea adevărului” [Building Truth]. *Revista de filozofie*, no. 5 (1967): 495-509.
- Wald, Henri. “Se destramă oare ideea de om?” [Is the Idea of Man Decomposing?]. *Revista de filozofie*, no. 8 (1967): 903-912.
- Wald, Henri. “Structuralismul în concepția lui Jean Piaget” [Structuralism in Jean Piaget’s Conception]. *Revista de filozofie*, no. 12 (1968): 1467-1470.
- Wald, Henri. “Vorbire, animism, magie, totem și mit” [Speaking, Animism, Magic, Totem, and Myth]. *Revista de filozofie*, no. 5 (1967): 638-647.